

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ.
ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ GRIMM
ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ
ΔΙΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

*Μ. Γ. Μερακλής, Γ. Παπαντωνάκης,
Χρ. Ζαφειρόπουλος, Μ. Καπλάνογλου,
Γ. Κατσαδώρας*

GUTENBERG

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ.
ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ GRIMM ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ
ΔΙΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

*Μ. Γ. Μερακλής, Γ. Παπαντωνάκης,
Χρ. Ζαφειρόπουλος, Μ. Καπλάνογλου, Γ. Κατσαδώρας*

THE TALE.
FROM THE BROTHERS GRIMM TO OUR TIMES
DIFFUSION AND STUDY

EDITORS

*M. G. Meraklis, G. Papantonakis,
Ch. Zafirooulos, M. Kaplanoglou, G. Katsadoros*

855 σσ. (17×24 εκ.)

Αρ. έκδ. 3002 - Κωδ. κατ. 9559352

ISBN 978-960-01-1786-8

© Copyright 2017

Εκδόσεις *Gutenberg* και οι επιμελητές

Σχεδιασμός: *Ι. Τυπάλογος*
Διορθώσεις: *Τ. Παλαιθοδώρου*
Σελιδοποίηση: *Γ. Καρδαμίτσης*
Εξώφυλλο: *Χρ. Παρασκευοπούλου*

Αθήνα, Εκδόσεις *Gutenberg*

(Διδότου 37, 106 80 Αθήνα· Τηλ.: 210 36 42 003 -
210 36 41 996, 210 36 11 404 - Fax: 210 36 42 030)

Υποκατάστημα *Θεσσαλονίκη*

(Ιασωνίδου 13 - 546 35· Τηλ.-Fax: 2310 271147)

www.dardanosnet.gr – e-mail: info@dardanosnet.gr

e-shop: www.dardanosnet.gr

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η ολική, μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή και μετάδοση έστω και μιας σελίδας του παρόντος βιβλίου, κατά παράφραση ή διασκευή με οποιονδήποτε τρόπο (μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό κ.λπ. – Ν. 2121/93, άρθρο 51). Η απαγόρευση αυτή ισχύει και για τις δημόσιες υπηρεσίες, βιβλιοθήκες, οργανισμούς κ.λπ. (άρθρο 18). Οι παραβάτες διώκονται (άρθρο 13) και τους επιβάλλονται κατάσχεση, αστικές και ποινικές κυρώσεις σύμφωνα με το νόμο (άρθρα 64-66).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ / TABLE OF CONTENTS

<i>Ευχαριστίες / Acknowledgments</i>	13	
<i>I. Γενική Εισαγωγή / General Introduction</i>		
Μιχάλης Γ. Μερακλής: Μοτίβα και σύμβολα στο λαϊκό παραμύθι	21	
M. G. Meraklis: Motifs and symbols in folktale	32	
<i>II. Προλογικό σημείωμα / Introductory note</i>		
Μαριάνθη Καπλάνογλου: Τα Παραμύθια, τα Παιδιά και το Σπίτι: Τρεις λέξεις στη σκιά της ιστορίας	45	
Marianthi Kaplanoglou: Tales, Children and the House: Three Words in the Shadow of History	58	
<i>III. Παρουσίαση των άρθρων του τόμου</i>		69
<i>Presentation of the volume</i>	76	
 A. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ GRIMM / A. THE FORMATION OF THE TALE. THE ROLE OF THE BROTHERS GRIMM		
<i>Dan Ben-Amos</i>		
1. The Brothers Grimm: Then and Now	83	
<i>Christine Shojaei Kawan</i>		
2. Once Two Brothers Had a Workshop... ..	122	
<i>Francisco Vaz da Silva</i>		
3. Are the Grimm Tales Traditional? The Tale of the Girl Who Seeks Her Brothers, in KHM and in Oral Traditions	134	

Isabel Cardigos

4. *Η Βοϊδομούρα (A Cara de Boi):* Αρσενικά και θηλυκά ταξίδια
μύησης σε ένα πορτογαλικό λαϊκό παραμύθι 148

Wolfgang Mieder

5. «Πρέπει να φιλήσεις πολλά βατράχια (φρύνους) πριν συναντήσεις
τον όμορφο πρίγκιπά σου». Από το μοτίβο του παραμυθιού
στη σύγχρονη παροιμία 180

Άννα Αγγελοπούλου

6. Από μάνα σε κόρη, τροφή και κλώσιμο, σε τρία μαγικά
νεοελληνικά παραμύθια 205

B. ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ GRIMM ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΟΥΣ
(KHM) ANA TON KOΣMO /
B. THE BROTHERS GRIMM AND THEIR TALES
(KHM) WORLDWIDE

Carme Oriol

7. The diffusion of the Brothers Grimms' tales in Catalonia 217

Mayako Murai

8. Πριν και μετά τη ραγδαία εκδοτική έκρηξη των Grimm.
Επανερμηνείες των παραμυθιών των Grimm στη σύγχρονη
Ιαπωνία 230

Stefan Lindinger

9. In the Footsteps of the Brothers Grimm.
Franz Xaver von Schönwerth and his Collection of Folk Myths
and Fairy Tales from Eastern Bavaria 251

Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης

10. Από την ιστορία και την πρόσληψη των παραμυθιών των Grimm
στην Ελλάδα 261

Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης

11. Ο παιδαγωγός Μιλτιάδης Ι. Βρατσάνος (1837-1913)
και η ένταξη των παραμυθιών των αδελφών Grimm
στη νεοελληνική εκπαίδευση (1886) 275

Αργυρώ Μουντάκη

12. Η συμβολή των αδελφών Grimm στην προώθηση της ιδέας
της παιδαγωγικής χρησιμότητας των παραμυθιών μέσω των KHM 293

Γ. ΜΕΤΑΠΛΑΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ. ΣΥΓΓΕΝΗ ΕΙΔΗ /
C. RESHAPINGS OF THE TALE. COGNATE GENRES

Αννα Λυδάκη

13. Μύθοι ζώων. Ο άνθρωπος και τα άλλα ζώα στον μύθο και στην επιστήμη 311

Παναγιώτα Αργυροπούλου-Παπαδοπούλου

14. Το παραμυθικό στοιχείο στην ιστορία του Λυδού βασιλιά Κανδαύλη 327

Νικόλαος Α.Ε. Καλοσπύρος

15. Cupido et Psyche, ή Έρωτος εγκέλευμα. Διαβάζοντας το μοναδικό ολοκληρωμένο παραμύθι της κλασικής αρχαιότητας 333

Χαρίκλεια Τσοκανή

16. Η Γοργόνα του αρχαιοελληνικού μύθου στον θρύλο και στο παραμύθι 349

Γεώργιος Κούζας

17. Μεταξύ πραγματικότητας και φαντασίας. Σύγχρονοι αστικοί θρύλοι: Η παράξενη θύρα της οδού Ακαδημίας 58α 363

Δ. ΔΙΑΧΥΣΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
ΣΕ ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΚΙ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΩΣ /
D. DIFFUSION OF TALE ELEMENTS
IN OTHER GENRES AND VICE VERSA

Βάλτερ Πούχγκερ

18. Χρήσεις και εφαρμογές των παραμυθιών των αδελφών Grimm στην ελληνική δραματουργία 385

Μανώλης Γ. Βαρβούνης

19. Παραμυθιακά στοιχεία σε σύγχρονα αγιολογικά κείμενα γερόντων της Ορθόδοξης Εκκλησίας 397

Δημήτριος Γ. Πεταλάς

20. Πέντε σημεία συνάντησης του ηρωικού κόσμου του Δυτικού Μεσαίωνα και των Βαλκανίων 414

Χρήστος Α. Ζαφειρόπουλος

21. Περί μάγων και μαθητευομένων. Από τον Λουκιανό στον Disney 430

E. ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ /
E. FROM TALE TYPOLOGY

<i>Κατερίνα Καρακάση</i>	
22. Άνθρωποι και φίδια. Τοτεμιστικά ίχνη σε ελληνικά και γερμανικά παραμύθια (ATU 285)	449
<i>Μαρία Βραχιονίδου</i>	
23. Ρουμπελστίλτσκιν (ATU 500). Παρατηρήσεις γύρω από τα ονόματα του «απρόσμενου βοηθού» και τις γεωγραφικές τους παραλλαγές	457
<i>Δέσποινα Δαμιανού</i>	
24. Τα μαγικά παπούτσια	465
<i>Γιώργος Θανόπουλος</i>	
25. Ανέκδοτες παραλλαγές παραμυθιών από την Αρκαδία	475
<i>Στέλιος Πελασγός</i>	
26. Η ενσάρκωση των παραμυθιών των Grimm. Από τους Έλληνες φορηγατζήδες στους Έλληνες καλόγερους	495
<i>Δημήτρης Β. Προύσαλης</i>	
27. Η έννοια του Θανάτου στα παραμύθια των Grimm και οι ελληνικές παραλλαγές τους	502
<i>Νικόλαος Αθ. Στάμος</i>	
28. Ανάλυση του παραμυθιού <i>Οι μουσικοί της Βρέμης</i> σε σύγκριση με τρεις ανθρωπομορφικούς, εννοιολογικά συγγενείς αισώπειους μύθους	517

ΣΤ. ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ.
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ /
F. TALE AND PEDAGOGY.
ADULT AND CHILDREN LITERATURE

<i>Γεώργιος Παπαντωνάκης – Τριαντάφυλλος Η. Κωτόπουλος</i>	
29. Η πρόσληψη παραμυθιών των αδελφών Grimm από την ελληνική παιδική λογοτεχνία	535
<i>Μένη Κανατσούλη</i>	
30. Ο Maurice Sendak εικονογραφεί παραμύθια των αδελφών Grimm	552

Σούλα Οικονομίδου

31. Αέναιεε μεταμορφώειει. Ιδειολογιέει διαειτείει και ιδειολογιέει εμπλοκέει ee σύγχρονεε μεταγραφέει τηει Κοκκινοεικουφίτειει των Grimm 563

Αγγελική Γιαννικοπούλου

32. Έμφυλεε διαειτείει ee τηει Σταχτοπούτα των εικονογραφεηέεινων παιδικών βιβλίων 577

Μαρία Καραΐεικου

33. Απειηέειει των παραμυθιών των αδελφών Grimm ee αφηγήηατα του Γ. Μ. Βιζυηνού 593

Σταυρούλα Γ. Τειούπειρου

34. Ο εγιβωτισμόει ενόει παραμυθιού ee τηει ιστορία ενόει μυθιστορήηατοει 609

Αγγελική Μπίτειου

35. Κάνονταει έρειυνα με (και όχι ee) πολύ μικρά παιδιά και κατανοώνταει τηει αντιλήπειει τουει για τον λύκο των παραμυθιών 624

Βαειλική Χρuiειανθοπούλου

36. Ο ξένοει και ο μετανάειτηει ee τηει σύγχρονα παιδικά παραμύθια του ελληνηκού eeολείου. Αφηγηηατικέει αναπαραειτείειει και διαπολιτισμικήηατα 639

Μαρία Καλιαμπού

37. Η Σταχτοπούτα πάει ee τηει μάθηηα. Μαθαίνονταει νέα ελληνηκά μέειω των παραμυθιών 655

Αμμιλία Ροφούζου

38. Η ένταξη των παραμυθιών ee τηει μάθηηα των γερμανικών ωει ξένηει γλώειειει 674

Τζέηηη Μωραίτη – Βιργιηία Χαντζοπούλου

39. Παιδαγωγιέειει πρακτικέει και διδειακτικέει προτείειει ee τηει διαδίκτυο. Η εκδοχή των παραμυθιών των αδελφών Grimm 684

Δημήηριοει Ελ. Ράπειηηει

40. Παιδαγωγιικά πρότυπα ee τηει παραμύθια των αδελφών Grimm και η λειτειυρία τουει ee τηει διδειακτική προάξη 702

Z. ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ,
MME, KOMIKΣ /
G. ORAL AND POST-ORAL NARRATIVE MODERN
MEDIA, COMICS

<i>Βασίλης Δ. Αναγνωστόπουλος</i>	
41. Η παραδοσιακή αφήγηση και οι σύγχρονοι παραμυθάδες. Η περίπτωση της Θεσσαλίας	717
<i>Βασίλης Ι. Γεργατσούλης – Ευθυμία Μ. Τσολακίδου</i>	
42. Αφηγηματικές τεχνικές των Καρπάθων ψευδολόγων	725
<i>Εμμανουέλα Κατρινάκη</i>	
43. “Once upon a time” ήταν ο Ρουμπελστίλτσιν	741
<i>Στέλλα Βατούγιου</i>	
44. Ιστορίες για μεγάλους, παραμύθια για παιδιά, ταινίες για όλους. Όταν βλέπουμε αυτό που ακούγαμε	751
<i>Γεώργιος Κατσαδώρος</i>	
45. Σύγχρονες μεταπλάσεις των παραμυθιών των αδελφών Grimm. Παιχνίδια ρόλων και υπολογιστών	763
<i>Παναγιώτα Φεγγερού</i>	
46. Η παρουσίαση παραμυθιών των αδελφών Grimm σε πρώιμες και μεταγενέστερες σειρές κόμικς	772
<i>Μαριάννα Μίσιου – Γιάννης Κουκουλάς</i>	
47. Όταν τα παραμύθια των αδελφών Grimm επιστρέφουν στους ενήλικους. Η περίπτωση των κόμικς	785

ΕΠΙΛΟΓΟΣ / EPILOGUE

<i>Hans-Jörg Uther</i>	
Η ιστορία των Παραμυθιών για τα παιδιά και το σπίτι	799
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ / PRESENTATION OF AUTHORS	845

Η ΣΤΑΧΤΟΠΟΥΤΑ ΠΑΕΙ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ.
ΜΑΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

Η ΣΤΑΧΤΟΠΟΥΤΑ έχει πολλά ονόματα στα ελληνικά: Σταχτοπούτα, Σταχτιερού, Σταχτομάρω, Σταχτοκυλισμένη, Αθοκουτάλα (= σταχτοκουτάλα), Αθόκατο (= σταχτόγατο). Οι μαθητές της ελληνικής γλώσσας, παιδιά και ενήλικοι, εκπλήσσονται όταν ανακαλύπτουν τις πολλές ελληνικές παραλλαγές αυτής της γνωστής ιστορίας (βλ. Αγγελοπούλου 2004β, 105-151). Παραδόξως, αν και τα παραμύθια είναι τόσο πλούσια σε γλωσσικές και πολιτισμικές αξίες, σπάνια χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία ξένων γλωσσών. Ποια είναι τα οφέλη και οι ευκαιρίες από τη χρήση των παραμυθιών ως εργαλείο για την εκμάθηση και διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης γλώσσας;

Με αυτό το άρθρο, προσπαθώντας να απαντήσω στο παραπάνω ερώτημα, θέλω να μεταφέρω τις προσωπικές μου εμπειρίες από τη διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας σε Αμερικανούς φοιτητές. Στη θέση μου ως Senior Lecturer in Modern Greek στο Πανεπιστήμιο Yale έχω πειραματιστεί με τη λαϊκή λογοτεχνία, ιδιαίτερα με παραμύθια, σε όλα τα επίπεδα της γλωσσικής διδασκαλίας. Πέραν των άλλων μαθημάτων γλώσσας δίδαξα κι ένα μάθημα για προχωρημένους με θέμα «Νέα Ελληνική Προφορική Λογοτεχνία», στο οποίο παρουσίασα παραμύθια διαφόρων τύπων (ιστορίες ζώων, μαγικά, θρησκευτικά, ευτράπελα και κλιμακωτά παραμύθια) από πολλές περιοχές της Ελλάδας, έτσι ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν καλύτερη ιδέα για το τεράστιο και πλούσιο υλικό που κυκλοφορεί σε όλη τη χώρα. Με την παρούσα εργασία επικεντρώνομαι σε ένα συγκεκριμένο παραμύθι, την ελληνική εκδοχή της Σταχτοπούτας, για να

συζητήσω πώς μπορεί να αξιοποιηθεί το παραμύθι αυτό σε τάξη για προχωρημένους φοιτητές. Προτείνω πώς η ίδια μεθοδολογία μπορεί να εφαρμοστεί και σε άλλα παραμύθια.

Διδασκαλία λαογραφίας σε τάξεις ξένων γλωσσών

Η διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας καλύπτει πολλές περιοχές, όπως φωνητική, μορφολογία, σημασιολογία και σύνταξη. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 διάφορες κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες υποστηρίζουν την ιδέα ότι η διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας θα πρέπει να περιλαμβάνει περισσότερες από μία μορφολογικές και δομικές αρχές. Εξίσου σημαντικό είναι να χρησιμοποιεί κανείς τα «συγκείμενα και τον πολιτισμό στη διδασκαλία γλώσσας» (Kramersch 1993). Γλώσσα σημαίνει πολιτιστική και κοινωνική πρακτική, αφού η γλώσσα διαδραματίζεται σε (δια)πολιτισμικές διαδράσεις. Έτσι, η μελέτη του πολιτισμικού πλαισίου είναι απαραίτητη για έναν φοιτητή μιας ξένης γλώσσας. Η ελληνική γλώσσα με τη μακρά ιστορία της έχει τα δικά της ιδιότυπα χαρακτηριστικά (Μήτσης 1998, 173-202). Κατά συνέπεια, οι ιστορικές και πολιτισμικές αναφορές και επεξηγήσεις είναι απαραίτητες για να κατανοήσει κανείς τις καθημερινές εκφράσεις και διατυπώσεις.

Η λαογραφία είναι απαραίτητη για τη διδασκαλία του πολιτισμού, επειδή το λαογραφικό υλικό συμπεριλαμβάνει τις περισσότερες πτυχές της καθημερινής ζωής και παρουσιάζει νοοτροπίες, αξίες και κοινωνικούς κανόνες.¹ Η Magglicco αξιολόγησε θετικά τη βοήθεια της λαογραφίας στα μαθήματα ιταλικών. Χρησιμοποίησε διάφορα λαογραφικά θέματα (διατροφικές συνήθειες και γεωγραφία, παροιμίες και αινίγματα, λαϊκές διηγήσεις, δημοτικά τραγούδια, γιορτές και έθιμα, θρούλους και λαϊκές δοξασίες, διάφορες μαρτυρίες της λαϊκής ζωής και του υλικού πολιτισμού) στη διδασκαλία της ιταλικής γλώσσας με επιτυχή αποτελέσματα (1992).

Ωστόσο, η διδασκαλία λαογραφίας περιλαμβάνει επίσης και τη διδασκαλία διαφόρων στερεοτύπων. Σύμφωνα με τον Μήτση, ο δάσκαλος μιας ξένης γλώσσας θα πρέπει να είναι προσεκτικός στην επιλογή του κατάλληλου λαογραφικού κειμένου, έτσι ώστε να μην προσβληθεί κανείς από τους μαθητές. Είναι καλύτερα, συνεχίζει ο Μήτσης, να μη χρησιμοποιήσουμε ένα λαϊκό παραμύθι για έναν «μαύρο» κακό άνθρωπο μπροστά

1. Η λαογραφία έχει χρησιμοποιηθεί σε σχολικά προγράμματα στα δημοτικά σχολεία. Βλ. Goforth (1994) που επεκτείνει το πρόγραμμα σπουδών με λαϊκή λογοτεχνία, Simons (1990) ο οποίος εξετάζει την εφαρμογή της λαογραφίας για την ανάπτυξη δεξιοτήτων γραφής στο δημοτικό σχολείο και Κακάμπουρα (2010) που μελετά τα διάφορα ερευνητικά προγράμματα λαογραφίας (ιστορικής και σύγχρονης) τα οποία χρησιμοποιούνται στα ελληνικά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

σε Αφρικανούς φοιτητές ή μια ιστορία για τους «κουτόφραγκους» μπροστά σε Ευρωπαίους φοιτητές (Μήτσης 1998, 200). Σε αντίθεση με τον Μήτση, πιστεύω ότι είναι σημαντικό να εξοικειωθούν οι μαθητές και με αυτές τις πτυχές του πολιτισμού. Είναι απαραίτητο να είναι κανείς προσεκτικός τόσο στις γενικότητες όσο και τις ιδιαιτερότητες του πολιτισμικού πλαισίου: τα πολιτισμικά στερεότυπα πρέπει να διδάσκονται και να συζητούνται στην τάξη ώστε να μη διαιωνίζονται.

Διάφοροι μελετητές δίνουν έμφαση στη χρήση ιστοριών και λογοτεχνίας στη διδασκαλία ξένων γλωσσών. Για παράδειγμα, οι Morgan και Rinvolucri προσφέρουν ποικιλία ασκήσεων με ιστορίες (από ατομικές έως άκρως διαδραστικές) για όλα τα επίπεδα μαθητών ξένης γλώσσας. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει καλύτερα να αφηγούνται παρά να διαβάζουν τις ιστορίες στην τάξη. Αυτό θα δώσει στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τον προφορικό λόγο, να αυτοσχεδιάσουν και να διατηρήσουν άμεση επαφή με τους ακροατές τους. Επίσης, οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν «τη διαδικασία διαμόρφωσης των ιδεών» σε ένα ακατέργαστο στίλ ομιλίας χωρίς κατ' ανάγκη να πρέπει να μιλήσουν στην τάξη (Morgan – Rinvolucri 1983, 8). Οι Parkinson και Thomas, από την άλλη, προτείνουν ότι μια πολύτιμη δραστηριότητα είναι όταν οι ίδιοι οι μαθητές «λένε ο ένας στον άλλον ιστορίες. Ιδιαίτερα σε μια πολυ-πολιτισμική ομάδα μαθητών, αυτό μπορεί να παρουσιάσει ευκαιρίες για συγκριτικές εργασίες, τόσο σε σχέση με το περιεχόμενο [...] όσο και σε σχέση με τη δομή» (Parkinson – Thomas 2000, 98-99).

Ενώ τα διηγήματα και γενικότερα η λογοτεχνία απασχόλησαν την έρευνα,² τα παραμύθια έχουν παραμεληθεί. Η Raasoch μελέτησε τα παραμύθια που περιέχονται σε διάφορα εγχειρίδια γερμανικών και αξιολόγησε τις γλωσσικές δραστηριότητες που τα συνόδευαν (1999). Ο Merrill εξέδωσε ένα ανθολόγιο με ρωσικά παραμύθια και σχετικές γλωσσικές ασκήσεις για τη ρωσική γλώσσα και τον πολιτισμό (2000). Στην Ελλάδα, οι Ανδρουλάκης, Ανθοπούλου και Παντίδου έγραψαν για τη χρήση των παραμυθιών στην απόκτηση της γλώσσας ως μητρικής σε ελληνικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (2010). Επίσης, οι Σεραφειμίδου, Χατζηπαναγιωτίδη και Χρήστου προτείνουν διάφορες δραστηριότητες με παραμύθια για τάξεις ξένων γλωσσών είτε παιδιών είτε ενηλίκων (2003). Όσον αφορά τα διδακτικά εγχειρίδια στην Ελλάδα, υπάρχουν μόνο δύο μικρές συλλογές με παραμύθια σε απλοποιημένα ελληνικά

2. Σχετικά με τη χρήση της λαϊκής λογοτεχνίας στα δημοτικά σχολεία βλ. Hadaway, Vardell και Young 2002 και Young 2004. Σχετικά με δραστηριότητες για την ανάγνωση βλ. Wajnryb 2003 και Bamford και Day 2004, οι οποίοι προσφέρουν πολλές ιδέες στον δάσκαλο για να προετοιμάσει ιστορίες για τη διδασκαλία ξένης γλώσσας.

από τις Κιουλαφίδου και Παναγιωτίδου (2005), και το πολύ πρόσφατο ανθολόγιο με παραμύθια συνοδευμένα με παιδαγωγικό υλικό για μαθητές και δασκάλους νέας ελληνικής από την Καλιαμπού (Kaliambou 2015).

Η ελληνική Σταχτοπούτα: Παρεκκλίσεις από τον κανόνα

Το παραμύθι της Σταχτοπούτας (ATU 510A) πρωτοεμφανίζεται στην Κίνα γύρω στο 850 μ.Χ. Στην Ευρώπη, η πρώτη γραπτή παραλλαγή προέρχεται από τον Ιταλό Giambattista Basile τον 17ο αιώνα (Joosen 2008, 201), αλλά οι πιο διαδεδομένες παραλλαγές είναι του Charles Perrault και των αδελφών Grimm. Την ιστορία τη βρίσκουμε σε όλη την Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή, την Ινδία, την Ανατολική και Νότια Ασία, τη Βόρεια, Λατινική και Νότια Αμερική, τη Βόρεια και Νότια Αφρική (Uther 2004, 293-295). Τα βασικά σημεία της ιστορίας είναι τα εξής: μία νεαρή και όμορφη κοπέλα, η Σταχτοπούτα, μένει ορφανή από μητέρα. Η κακιά μητριά της και οι μοχθηρές θετές αδελφές της την κακομεταχειρίζονται και την αναγκάζουν να διεκπεραιώσει υπερβολικά δύσκολες εργασίες, τις οποίες όμως η Σταχτοπούτα καταφέρνει να ολοκληρώσει με τη βοήθεια των μαγικών βοηθών. Η πεθαμένη μητέρα της εμφανίζεται με μαγικό τρόπο, την ντύνει με όμορφα φορέματα και τη στέλνει στον βασιλικό χορό, όπου συναντά τον πρίγκιπα. Την τρίτη βραδιά του χορού χάνει το γοβάκι της, ο πρίγκιπας το βρίσκει και επιμένει ότι θα παντρευτεί τη γυναίκα στην οποία θα ταιριάζει το γοβάκι. Οι κακιές αδελφές προσπαθούν να παραπλανήσουν τον πρίγκιπα κόβοντας τα πόδια τους για να τους ταιριάζει το παπούτσι. Ο πρίγκιπας βρίσκει τη Σταχτοπούτα, η οποία αρχικά είχε κρυφτεί να μην τη δει, ανακαλύπτει ότι το παπούτσι τής ταιριάζει και την παντρεύεται. Έτσι, η Σταχτοπούτα ανεβαίνει κοινωνικά μέσα από τον γάμο της με τον πρίγκιπα.³

Η ελληνική παραλλαγή της Σταχτοπούτας που χρησιμοποίησα στην τάξη των νέων ελληνικών προέρχεται από το χωριό Νυμφαίο. Το Νυμφαίο είναι ένα απομακρυσμένο μικρό ορεινό χωριό στη βορειοδυτική Ελλάδα, κοντά στη Φλώρινα. Ενώ πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το χωριό είχε πληθυσμό περίπου 2.000 κατοίκους, τώρα ο πληθυσμός του —κυρίως

3. Η Panttaja προσφέρει μια ενδιαφέρουσα διαφορετική ανάγνωση της ιστορίας. Η συγγραφέας βλέπει την ιστορία της Σταχτοπούτας ως «απεικόνιση των ταξικών φιλοδοξιών και ταξικής βίας» (Panttaja 1993, 103). Ενώ άλλες ψυχοαναλυτικές και λογοτεχνικές αναγνώσεις βλέπουν τη Σταχτοπούτα ως «αστική προπαγάνδα, ως κοινωνικοποιημένο εργαλείο σχεδιασμένο για να δημιουργεί καλά μικρά (σύγχρονα) αγόρια και κορίτσια» (86), η Panttaja πιστεύει ότι η Σταχτοπούτα δεν αντιπροσωπεύει μόνο τις γυναίκες, αλλά μια ολόκληρη τάξη που θέλει να ανέβει την κοινωνική ιεραρχία. Η Panttaja προτείνει να δούμε τη Σταχτοπούτα «ως μια εξερεύνηση σε ό,τι ήταν (και εξακολουθεί να είναι) μια κοινή πολιτισμική εμπειρία – δηλαδή ταξική άνοδο/κάθοδο μέσω του γάμου» (103).

Βλάχοι— δεν ξεπερνά τους 1.000 (Λούστας 1996, 17). Το Νυμφαίο έχει χαρακτηριστεί ως παραδοσιακό χωριό που διατηρεί και σέβεται την πολιτιστική κληρονομιά, κάτι στο οποίο συνέβαλε η μαζική αρχιτεκτονική αποκατάσταση πολλών κτιρίων και αρχοντικών.⁴ Τα περισσότερα εγχειρίδια ελληνικής γλώσσας εστιάζουν κυρίως στις δύο μεγάλες πόλεις της χώρας, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, κατά συνέπεια τα μεγάλα αστικά περιβάλλοντα αποτελούν τη μόνη πηγή γνωριμίας των μαθητών με τη γεωγραφία της χώρας. Το Νυμφαίο λοιπόν πρόσφερε μια άλλη ευκαιρία στο μάθημα ελληνικών για να συζητηθούν άγνωστα μέρη της Ελλάδας. Έτσι, μέσα από τις ιστορίες και τα παραμύθια του χωριού, οι μαθητές μπόρεσαν να εξοικειωθούν με κάποιες αγροτικές περιοχές και τον πολιτισμό τους.

Η ιστορία της Σταχτοπούτας από το Νυμφαίο έχει κάποιες ιδιουσυγκρασίες (Λούστας 1996, 141-144). Σε αυτή την παραλλαγή, η Σταχτοπούτα δεν είναι ορφανή, αλλά έχει ολόκληρη οικογένεια, που αποτελείται από πατέρα, μητέρα και δύο μεγαλύτερες αδελφές. Ωστόσο, ο πατέρας εξαιτίας οικονομικών δυσκολιών αναγκάζεται να εγκαταλείψει την οικογένειά του και να πάει στην ξενιτιά για εργασία, ώστε να μπορεί να τους στέλνει χρήματα για να ζήσουν. Όπως και σε άλλες παραλλαγές της Σταχτοπούτας, οι δύο αδελφές είναι μοχθηρές και έχουν πολύ κακό χαρακτήρα. Η μητέρα, ανίκανη να αντιμετωπίσει τις δύο κακόβουλες και ανυπάκουες κόρες της, τις απείλησε ότι θα μεταμορφωθεί σε αγελάδα για να γλιτώσει από την κακή συμπεριφορά τους. Παρόλο που η Σταχτοπούτα την παρακαλούσε να μην κάνει κάτι τέτοιο, η μητέρα στο τέλος έγινε αγελάδα. Η αγελάδα αγάλιαζε τη Σταχτοπούτα για να την παρηγορήσει, αλλά χτυπούσε με τα κέρατά της τις δύο κακές κόρες της. Όταν ο πατέρας επέστρεψε στο σπίτι και ανακάλυψε τι συνέβη στη γυναίκα του, στενοχωρήθηκε πολύ και αποφάσισε να επιστρέψει στην ξενιτιά για πάντα.

Αφού ο πατέρας τους έφυγε, οι δύο κακές αδελφές αποφάσισαν να σκοτώσουν και να φάνε την αγελάδα. Η Σταχτοπούτα αρνήθηκε να φάει, μάζεψε τα κόκαλά της και τα έθαψε σε έναν λάκκο. Προς έκπληξη της Σταχτοπούτας, τα κόκαλα της μητέρας της μετατράπηκαν σε χρυσά νομίσματα. Όταν έφτασε η άνοιξη και ήρθε το Πάσχα, οι δύο αδελφές πήγαν στην εκκλησία για την ακολουθία της Ανάστασης. Η Σταχτοπούτα δεν ήθελε να πάει στην εκκλησία με τις αδελφές της, επειδή ακόμα πενθούσε τη μητέρα της. Αλλά όταν οι αδελφές της έφυγαν, ντύθηκε, πήρε όλα τα χρυσά νομίσματα και πήγε στην εκκλησία κρυφά για να γιορτάσει το Πάσχα. Όταν ο ιερέας έφαλε το «Χριστός Ανέστη», η Σταχτοπούτα από τον γυναικωνίτη έριξε όλα τα χρήματα στους φτωχούς χωρικούς.

4. Το «νέο» όμορφο παραδοσιακό πρόσωπο του χωριού, καθώς και η δημιουργία της μη κυβερνητικής οργάνωσης «Αρχτούρος», που προστατεύει τις αρχούδες και τα μεγάλα θηλαστικά, προσελκύουν σημαντικό αριθμό τουριστών όλο τον χρόνο.

Το εκκλησίασμα έμεινε έκπληκτο από αυτό το αναπάντεχο δώρο. Η Σταχτοπούτα έφυγε για το σπίτι της χωρίς να γίνει αντιληπτή. Τον δεύτερο χρόνο συνέβη το ίδιο, μόνο που αυτή τη φορά κάποιος είδε το κορίτσι που έκανε αυτή την πράξη. Την τρίτη χρονιά το βασιλόπουλο που άκουσε τι συνέβη στην εκκλησία έστρωσε μέλι στον δρόμο προς την εκκλησία για να πιάσει το κορίτσι. Η Σταχτοπούτα κατάφερε να ξεγύγει και να επιστρέψει στο σπίτι της, αλλά το παπούτσι της κόλλησε στο μέλι. Το βασιλόπουλο διέταξε όλα τα κορίτσια του βασιλείου να δοκιμάσουν το παπούτσι και είπε ότι θα παντρευτεί την κοπέλα στην οποία ταιριάζει το παπούτσι. Όταν το βασιλόπουλο επισκέφτηκε το σπίτι των αδελφών, η Σταχτοπούτα ήταν κρυμμένη σε μια γωνία, αλλά τη βρήκε, της έδωσε να δοκιμάσει το παπούτσι και στη συνέχεια την παντρεύτηκε. Η Σταχτοπούτα συγχώρεσε τις αδελφές της και τις πάντρεψε με άλλους πρίγκιπες.⁵

Σταχτοπούτα και λεξιλόγιο

Οι μαθητές μιας ξένης γλώσσας μπορούν να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους μέσα από την ανάγνωση παραμυθιών. Διάφορες δραστηριότητες βασισμένες στο παραμυθιακό υλικό (όπως γλωσσικά παιχνίδια, κάρτες με λέξεις που ταιριάζουν μεταξύ τους, ασκήσεις για να συμπληρώνουν οι μαθητές νοηματικά κενά, ασκήσεις προφοράς, θεματικές κατηγορίες λέξεων, παζλ, σταυρόλεξα κ.λπ.) μπορούν να διανθίσουν τη διδασκαλία ξένων γλωσσών και να ενισχύσουν την απόκτηση λεξιλογίου (βλ. Taylor 2000, 181-204). Υπάρχουν πολλοί τρόποι διδασκαλίας του καινούργιου λεξιλογίου: κάποιες λέξεις μπορούν να μελετηθούν πριν από την ανάγνωση του κειμένου, έτσι ώστε οι μαθητές να εξοικειωθούν με το άγνωστο λεξιλόγιο, ενώ άλλες μπορούν να διδαχθούν μετά την ανάγνωση της ιστορίας, προκειμένου οι μαθητές να επαναλάβουν και να εμπεδώσουν την καινούργια ύλη. Το λεξιλόγιο των παραμυθιών μπορεί να είναι πολύ συγκεκριμένο (για παράδειγμα, λέξεις όπως τζάκι, αγελάδα, λάκκος, χρυσά νομίσματα κ.λπ.) όσο και αφηρημένο με λέξεις γενικής χρήσης (για παράδειγμα, λέξεις για μέλη της οικογένειας, για καθημερινές δραστηριότητες κ.λπ.). Ωστόσο, όπως σημείωσε η Kramersch, οι λέξεις στα παραμύθια έχουν συμβολική δύναμη, παρουσιάζουν τα γεγονότα με «μαγικό» τρόπο κι έτσι οι

5. Η Σταχτοπούτα από το Νυμφαίο έχει ομοιότητες αλλά και διαφορές από τις άλλες ελληνικές παραλλαγές. Σύμφωνα με τον ελληνικό κατάλογο των παραμυθιών, στην πλειονότητα των ελληνικών παραλλαγών η ιστορία ξεκινάει με τις τρεις αδελφές και τη γριά μητέρα τους που γνέθουν. Οι τέσσερις γυναίκες αποφασίζουν να σκοτώσουν και να φάνε ή να μετατρέψουν σε αγελάδα αυτήν της οποίας σπάει το νήμα ή αυτήν που είναι αργή στο γνέσιμο. Η μητέρα τους χάνει το στοίχημα. Η Σταχτοπούτα απέχει από τη σφαγή και δεν τρώει τη μητέρα τους (Αγγελοπούλου κ.ά. 2004, 145).

μαθητές μαθαίνουν να παίζουν με συμβολικές μορφές (Kramsch 2009, 38). Επίσης, ανάλογα με την προέλευση της ιστορίας κάποιες λέξεις μπορεί να εμφανίζονται σε διαλεκτική μορφή και να χρησιμοποιούνται μόνο σε κάποιες περιοχές. Ο ρόλος του δασκάλου είναι να εντοπίσει αυτό το διαφορετικό ή τοπικό λεξιλόγιο και να το επισημάνει στους μαθητές. Επαναλήψεις λέξεων, ακόμη και επαναλήψεις μεγάλων τμημάτων του κειμένου ανήκουν στο ύφος των παραμυθιών (Lüthi 1982, 46-51). Οι επαναλήψεις αυτές, που ως γνωστό υποστηρίζουν τη μνήμη του αφηγητή, στην περίπτωσή μας βοηθούν τους μαθητές της ξένης γλώσσας να απομνημονεύσουν το καινούργιο λεξιλόγιο.

Η ελληνική Σταχτοπούτα αποτελεί ένα καλό παράδειγμα που δείχνει πώς τα παραμύθια μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να διευρύνουν το λεξιλόγιό τους. Πρώτα απ' όλα, το όνομα της ηρωίδας ξυπνά την περιέργεια των αναγνωστών και δίνει ώθηση για περαιτέρω ετυμολογικές συζητήσεις. «Η μικρή τους αδελφή ήταν λερωμένη από στάχτη στο πρόσωπο αλλά και στα ρούχα και γι' αυτό οι αδελφές της της έβγαλαν το παρατσούκλι Σταχτοπούτα και την κορόιδευαν κάθε τόσο» (Λούστας 1996, 141). Το ελληνικό όνομα «Σταχτοπούτα» είναι σύνθετο από τα ουσιαστικά «στάχτη» και «πουττί» ή «πούττος» (τα γυναικεία γεννητικά όργανα). Σύμφωνα με τη Rooth, που αναζήτησε την προέλευση της λέξης της Σταχτοπούτας σε όλο τον κόσμο, μόνο η ελληνική λέξη αποδίδει την υποτιμητική και περιφρονητική έννοια του ψευδώνυμου της πρωταγωνίστριας (Rooth 1951, 112). Σε όλες τις ελληνικές παραλλαγές της ιστορίας ο πρωταγωνιστής μπορεί να είναι μια γυναίκα ή μια γάτα («Αθόκατο») ή ένα αντικείμενο («Αθοκουτάλα»). Όλα αυτά τα ονόματα έχουν έντονα κοροϊδευτικό χαρακτήρα για την ηρωίδα (Αγγελοπούλου 2004α, 258).

Οι μαθητές μπορούν να μάθουν μερικές από τις γλωσσικές συμβάσεις των παραμυθιών, όπως για παράδειγμα τις εισαγωγικές και καταληκτικές εκφράσεις. Η Σταχτοπούτα από το Νυμφαίο έχει μια ασυνήθιστα διπλή εισαγωγική φράση: «Ήταν και δεν ήταν, μια φορά κι έναν καιρό ήταν...». Η τελευταία φράση στο κλείσιμο είναι κοινή σε πολλά παραμύθια στην Ελλάδα: «Και ζήσανε αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα». Οι εναρκτήριες φράσεις στα παραμύθια εισάγουν αμέσως τους αναγνώστες και ακροατές στο στίλ της συγκεκριμένης αφήγησης του παραμυθιού (Bruti 1999), όπου η πραγματικότητα περιπλέκεται με τη φαντασία. Για τους ξένους φοιτητές αυτή είναι μια άγνωστη φράση, έτσι εμπλέκονται ακόμη περισσότερο στην αποκρυπτογράφηση του νοήματος της ιστορίας. Όπως δήλωσε ο Nollendorfs για τη χρήση παρόμοιων εκφράσεων στα γερμανικά παραμύθια: «Οι μαθητές μπορεί να μη χρειάζεται να χρησιμοποιήσουν τέτοιες εκφράσεις, αλλά θα πρέπει να είναι σε θέση να τις κατανοήσουν και να αναγνωρίσουν την προέλευση και το στίλ τους. Ομοίως, μερικές από τις αρχαϊζουσες λέξεις, για τις οποίες πολλοί κατακρίνουν τα

παραμύθια, αποτελούν ένα σημαντικό μέρος του γλωσσικού υπόβαθρου το οποίο οι μαθητές μας πρέπει να γνωρίζουν» (Nollendorfs 1983, 293-294).

Σύμφωνα με τον Lüthi, τα λαϊκά παραμύθια είναι απλές αφηγήσεις σε αφηρημένο ύφος. Οι λεπτομερείς περιγραφές απουσιάζουν και μόνο τα βασικά στοιχεία της πλοκής αναφέρονται (Lüthi 1982, 25). Ωστόσο, στη Σταχτοπούτα από το Νυμφαίο ο αναγνώστης διαβάζει μερικές εκτεταμένες περιγραφές οι οποίες περιέχουν μια πληθώρα από επίθετα και επιρρήματα, όπως για παράδειγμα οι περιγραφές για τις τρεις αδελφές και τη Σταχτοπούτα: «Ήταν σκληρές, ανυπάκουες, εγωίστριες, τεμπέλες, αλλά το χειρότερο μισούσαν τη μικρή τους αδελφή θανάσιμα, γιατί αυτή ήταν ομορφότερη από αυτές, πρόθυμη, εργατική, αξιαγάπητη και γεμάτη καλοσύνη» (Λούστας 1996, 141). Αυτή η ασυνήθιστα περιγραφική παραλλαγή του παραμυθιού που κάνει εκτεταμένη χρήση των επιθέτων και άλλων προσδιοριστικών λέξεων βοηθά τους μαθητές να γνωρίσουν μια ποιικιλία από επίθετα και τα αντίθετά τους.

Επιπλέον, σε αντίθεση με τα παραμύθια που χαρακτηρίζονται από έλλειψη ψυχολογικού βάθους και συναισθήματος (Lüthi 1982, 13), στην ιστορία της Σταχτοπούτας από το Νυμφαίο μπορεί κάποιος να διακρίνει συναισθηματικό ύφος που εκφράζεται με πολλούς γλωσσικούς καλλωπισμούς. Για παράδειγμα, μπορεί κανείς να διαβάσει τα συναισθήματα του πατέρα: «Όταν έφτασαν εκεί [η Σταχτοπούτα κι ο πατέρας της] τη χάιδεψε και δάκρυα άρχισαν να τρέχουν από τα μάτια του. Δεν μπόρεσε να μείνει άλλο κι έφυγε κλαίγοντας» (Λούστας 1996, 142). Υπάρχει επίσης η συναισθηματική απεικόνιση της βαθιάς θλίψης της Σταχτοπούτας: «Ο καιρός περνούσε, η μικρή μας Σταχτοπούτα χωμένη στο τζάκι όλο και έκλαιγε τη μαμά της μα η ζωή συνεχιζόταν» (Λούστας 1996, 142).

Οι γλωσσικές παρεμβάσεις (για παράδειγμα, η αφθονία των επιθέτων και των επιρρημάτων), καθώς και η έκφραση προσωπικών συναισθημάτων και διακυμάνσεων θα πρέπει να αποδοθούν στο χέρι του εκδότη. Η παραλλαγή της Σταχτοπούτας είναι από το βιβλίο του Νικολάου Λούστα που συνέλεξε, επεξεργάστηκε και εξέδωσε μόνος του λαογραφικό υλικό από το χωριό του το Νυμφαίο. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι έκανε αλλαγές στο αρχικό κείμενο, αφαιρώντας στοιχεία της βλάχικης γλώσσας και κάνοντας γλωσσικές προσαρμογές, προκειμένου να προσφέρει μια πιο ελκυστική ιστορία στο κοινό του. Το αποτέλεσμα είναι ότι η Σταχτοπούτα από το Νυμφαίο βρίσκεται σε «διάλογο» με άλλα είδη λαϊκής λογοτεχνίας: κινείται μεταξύ προφορικής, γραπτής και λαϊκής λογοτεχνίας, καθώς χρησιμοποιεί κάποια από τα υφολογικά στοιχεία της λαϊκής λογοτεχνίας, όπως οι ηθικές, αισθητικές και κυρίως συναισθηματικές παρεμβάσεις στο κείμενο (Kaliambou 2007).

Σταχτοπούτα και γραμματική

Η διδασκαλία της γραμματικής κατέχει μεγάλο μέρος στη διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας. Τα παραμύθια αποτελούν χρήσιμο εργαλείο για να διδάξει κανείς διάφορα μέρη του λόγου (άρθρα, ουσιαστικά, αντωνυμίες, επίθετα, επιρρήματα, ρήματα, μετοχές, προθέσεις, συνδέσμους, αριθμητικά κ.λπ.). Με τη βοήθεια των παραμυθιών οι ανιαρές γραμματικές ασκήσεις μπορούν να μετατραπούν σε μια ευχάριστη δραστηριότητα. Η Zinggeler (2007) με το βιβλίο της *Grimmatik* προσφέρει μια καινοτόμο μαθητοκεντρική προσέγγιση για τη μελέτη της γερμανικής γραμματικής μέσα από τη μαγεία των παραμυθιών των αδελφών Grimm. Το βιβλίο της μπορεί να εμπνεύσει τους εκπαιδευτικούς όλων των γλωσσών σχετικά με το πώς να χρησιμοποιηθούν παραμύθια για να διδαχθούν πολύπλοκες γραμματικές μορφές και δομές.⁶

Τα ρήματα αποτελούν το κυρίαρχο μέρος της πρότασης σε προφορικές αφηγήσεις, ως εκ τούτου τα παραμύθια είναι ιδανικά κείμενα για να διδάξει κανείς τα ρήματα σε τάξη νέας ελληνικής γλώσσας: όλοι οι χρόνοι σε όλες τις εγκλίσεις τόσο στην ενεργητική όσο και στην παθητική φωνή παρουσιάζονται αφειδώς στα παραμύθια. Η Σταχτοπούτα προσφέρει πολλά παραδείγματα όπου οι μαθητές μπορούν να δουν τη διαφορά ανάμεσα στον παρατατικό (συνεχές παρελθόν) και στον αόριστο (στιγμιαίο παρελθόν). Για παράδειγμα: «Οι δύο μεγάλες αδερφές μου την κούραζαν, την τυραννούσαν τόσο κάθε μέρα, που δεν άντεξε κι έγινε αγελάδα» (Λούστας 1996, 142). Ο δάσκαλος μπορεί να δημιουργήσει διάφορες δραστηριότητες που βασίζονται στο παραμύθι ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν και να μάθουν τις διάφορες μορφές των ρημάτων: για παράδειγμα, μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να αφηγηθούν την ιστορία στο παρελθόν, στο παρόν και στη συνέχεια στο μέλλον για να εξοικειωθούν με τους διαφορετικούς χρόνους των ρημάτων.⁷

Η Ντοροπούλου θεωρεί ότι τα παραμύθια είναι λιγότερο κατάλληλα για την εκμάθηση των επιθέτων (βλ. Ντοροπούλου 2013).⁸ Όμως, τα παραμύθια προσφέρουν εξαιρετικό υλικό για να εξοικειωθούν οι μαθητές νέας ελληνικής με τους τρεις βαθμούς των επιθέτων. Όπως προαναφέρθηκε, οι τριπλές επαναλήψεις είναι ένα από τα στιλιστικά χαρακτηριστικά των παραμυθιών, όπου το δεύτερο μέρος της επανάληψης είναι στον

6. Μια περαιτέρω μελέτη στα γερμανικά είναι του Brown (1977), ο οποίος εξετάζει τη διδασκαλία των αναφορικών αντωνυμιών μέσω γερμανικών παραμυθιών.

7. Οι Σεραφειμίδου, Χατζηπαναγιωτίδη και Χρήστου προτείνουν παρόμοιες ασκήσεις γραμματικής (2003, 309-311).

8. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η Σταχτοπούτα από το Νυμφαίο έχει περισσότερο ύψος πρόζας, έτσι η ιστορία περιέχει μια μεγάλη ποικιλία από επίθετα και επιρρήματα.

συγκριτικό και το τρίτο μέρος στον υπερθετικό βαθμό. Για παράδειγμα, η τριάδα «καλός - καλύτερος - άριστος» καθώς και όλες οι συγκρίσεις που περιγράφουν είτε τα πρόσωπα που ενεργούν είτε τις πράξεις των ηρώων είναι πολύ κοινά σε λαϊκά παραμύθια. Η ίδια η Σταχτοπούτα έχει «ωραϊότατα χαρακτηριστικά» (Λούστας 1996, 144).

Επίσης, τα παραμύθια περιέχουν πολλά υποκοριστικά ουσιαστικά. Τα υποκοριστικά, και το αίσθημα της τρυφερότητας που δημιουργούν, είναι πολύ συνηθισμένα στη χρήση της ελληνικής γλώσσας, κάτι το οποίο για πολλούς ξένους που μαθαίνουν νέα ελληνικά ακούγεται ασυνήθιστο και περίεργο. Η Σταχτοπούτα προσφέρει μια ποικιλία παραδειγμάτων με υποκοριστικές λέξεις, όπως «γοβάκι», «κορούλα», «αδελφούλα», «φτωχούλα», «ποδαράκι». Όλες αυτές οι μορφές συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση της καθημερινής γλώσσας καθώς και στη γενικότερη ανάπτυξη της γλωσσικής ευαισθησίας για τα νέα ελληνικά.

Σταχτοπούτα και γραπτός λόγος

Στο σύντομο άρθρο της “Promoting Writing with Folktales” (1998) η εκπαιδευτικός Tracie Pullum εξηγεί διάφορες δραστηριότητες που χρησιμοποίησε στην τάξη της, προκειμένου να εμπνεύσει μαθητές γυμνασίου να εξασκηθούν στον γραπτό λόγο (για παράδειγμα, οι μαθητές έπρεπε να γράψουν το υπόλοιπο μιας ιστορίας, να γράψουν ένα σκετς ή σενάριο, να γίνουν συλλέκτες παραμυθιών, να ξαναγράψουν μια ιστορία, να γράψουν σύντομες αναφορές σε ημερολόγιο, να συγκρίνουν χαρακτήρες και ιστορίες κ.λπ.). Η Kimbell-Lopez, που επίσης εργάζεται με μαθητές αγγλικών ως πρώτη γλώσσα, υποδεικνύει ότι οι μαθητές θα πρέπει να συνδέουν τη διαδικασία της γραφής με το συγκεκριμένο είδος παραμυθιού (1999, 16). Ακόμη και αν οι προαναφερθείσες δραστηριότητες για παραγωγή γραπτού λόγου δεν αναφέρονται σε μαθητές δεύτερης αλλά πρώτης γλώσσας, μπορούν να εφαρμοστούν με κάποιες προσαρμογές και σε μια τάξη ξένων γλωσσών. Στο Πανεπιστήμιο Yale χρησιμοποίησα τις ακόλουθες εργασίες για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων γραπτού λόγου των φοιτητών:

1. Σύντομες ασκήσεις παραγωγής γραπτού λόγου

Οι φοιτητές καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις, οι οποίες αναφέρονται στο περιεχόμενο και στα μηνύματα της ιστορίας. Αυτού του τύπου οι ασκήσεις είναι κατάλληλες για όλα τα επίπεδα των μαθητών. Οι ασκήσεις αυτές με τις ερωταπαντήσεις μπορούν να προωθήσουν τόσο τις προφορικές όσο και τις γραπτές δεξιότητες των μαθητών. Για παράδειγμα:

- Γράψτε την περίληψη και το βασικό σενάριο του παραμυθιού.

- Εντοπίστε τις διαφορές ανάμεσα στο ελληνικό παραμύθι και την παραλλαγή του Disney.
- Περιγράψτε και συγκρίνετε τον χαρακτήρα των τριών αδελφών.
- Μιλήστε για τον ρόλο της οικογένειας, ιδιαίτερα του πατέρα και της μητέρας.
- Μιλήστε για τον ρόλο της εκκλησίας στην κοινωνία ενός χωριού κ.λπ.

2. Ακαδημαϊκές εργασίες

Οι φοιτητές στο μάθημα «Νέα Ελληνική Προφορική Λογοτεχνία» (προχωρημένο επίπεδο) κλήθηκαν να γράψουν κατά τη διάρκεια του εξαμήνου τρεις σύντομες ακαδημαϊκές εργασίες στα ελληνικά σχετικές με παραμύθια. Μερικά από τα θέματα που επέλεξαν να γράψουν ήταν: «Γυναίκες χωρίς παιδιά στα παραμύθια», «Αρχαία επιβιώματα στη σύγχρονη ελληνική προφορική παράδοση», «Γυναίκες στα παραμύθια», «Η χρήση της μαγείας στα παραμύθια», «Σταχτοπούτα: Μία προφήτης σε ένα ελληνικό χωριό», «Αρχαίοι μύθοι στη σύγχρονη ζωή», και επίσης αναλύσεις των διαφόρων παραμυθιών που μελετήσαμε στην τάξη κ.λπ.

3. Δημιουργική γραφή

Ένας άλλος τύπος ασκήσεων για φοιτητές όλων των επιπέδων είναι οι ασκήσεις δημιουργικής γραφής στα νέα ελληνικά, για παράδειγμα να γράψουν οι φοιτητές το δικό τους παραμύθι. Αυτές είναι συνήθως ευχάριστες και αναζωογονητικές ασκήσεις για την τάξη. Οι φοιτητές γνωρίζουν ήδη αρκετά παραμύθια και ενθουσιάζονται όταν μπορούν να αφήσουν τη φαντασία τους να δημιουργήσει σε μια ξένη γλώσσα. Είναι ενδιαφέρον να παρακολουθεί κανείς πώς οι φοιτητές ενσωματώνουν διάφορες επιδράσεις και προσωπικά βιώματα στις ιστορίες τους. Για παράδειγμα, οι φοιτητές εμπνεύστηκαν από διάφορα λογοτεχνικά στίλ: μία φοιτήτρια χρησιμοποίησε κάποια βασικά μοτίβα του Disney, ενώ κάποιος άλλος φοιτητής βασίστηκε σε ιστορίες επιστημονικής φαντασίας. Ένας άλλος φοιτητής έγραψε μια αυτοβιογραφική ιστορία, και άλλος αφηγήθηκε ιστορικά γεγονότα σαν παραμύθι. Στο τέλος του εξαμήνου δημοσίευσα όλα τα γραπτά τους σε ένα φυλλάδιο, έτσι ώστε οι εργασίες τους να μείνουν παρακαταθήκη και για τις επόμενες τάξεις (Kaliambou 2011).

Σταχτοπούτα και πολιτισμός

Η γλώσσα είναι ένα αναπόσπαστο στοιχείο του πολιτισμού: το ένα δεν υπάρχει χωρίς το άλλο. Η εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας δεν σημαίνει μόνο την κατανόηση γλωσσικών δομών. Περιλαμβάνει κυρίως το να είναι κανείς ανοιχτός για να κατανοήσει βαθιά έναν ξένο πολιτισμό. Τα παραμύθια

παρέχουν πολύτιμο υλικό όχι μόνο για να αναπτύξουν οι φοιτητές γλωσσικές ικανότητες αλλά και για να κατανοήσουν πολιτισμικές ομοιότητες και διαφορές. Όπως έχει βεβαιώσει ο κορυφαίος Γερμανός παραμυθιολόγος Lutz Röhrich, τα παραμύθια μεταφέρουν την πραγματικότητα: βρίσκονται μέσα στην κοινωνία και απεικονίζουν τις καθημερινές ανάγκες και τα προβλήματα των ανθρώπων (Röhrich 2001). Μια άλλη σημαντική πλευρά της χρήσης των παραμυθιών σε μια τάξη ξένης γλώσσας είναι ότι «οι μαθητές διασκεδάζουν και διατηρούν το ενδιαφέρον τους ενώ μαθαίνουν πολύπλοκα πράγματα» (Obergfell 1983, 446). Η Obergfell, στο εξαιρετικό άρθρο της σχετικά με τη χρήση γαλλικών παραμυθιών σε τάξη γαλλικών, αναφέρει ότι «δεν είμαστε μόνο δάσκαλοι μιας ξένης γλώσσας και του πολιτισμού της. Είμαστε, επίσης, ανθρωπιστές, που ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη των μαθητών στο σύνολό τους» (1983, 441).

Σε αυτό το πνεύμα, η Σταχτοπούτα είναι πλούσια σε πολιτισμικά μηνύματα. Θα σχολιάσω τέσσερα από τα πιο δημοφιλή θέματα που εντόπισαν οι φοιτητές μου τα οποία οδήγησαν σε έντονες και σε βάθος συζητήσεις στην τάξη.

α. Μετανάστευση

«Ο πατέρας τους, τον μεγαλύτερο καιρό, ζούσε στα ξένα, όπου και δούλευε, γιατί στο χωριό τους δεν μπορούσε να βρει δουλειά. Έτσι τον περισσότερο καιρό η οικογένεια έμενε μόνη στο χωριό» (Λούστας 1996, 141). Η Σταχτοπούτα από το Νυμφαίο θεματοποιεί μια οδυνηρή στιγμή στην ελληνική ιστορία, τη μετανάστευση στην ξενιτιά λόγω οικονομικών δυσχερειών. Η ελληνική διασπορά είναι καταγεγραμμένη από τον 15ο αιώνα. Τα τελευταία μεγάλα κύματα διασποράς, τα οποία ερήμωσαν πολλά ελληνικά χωριά, εμφανίστηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Χασιώτης 1993). Το παραπάνω απόσπασμα από τη Σταχτοπούτα αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των σκληρών επιπτώσεων της μετανάστευσης, δηλαδή τον χωρισμό των μελών μιας οικογένειας. Το χωριό Νυμφαίο γώρισε τη μάστιγα από τη μαζική μετανάστευση, η οποία στοίχισε τους περισσότερους από τους άνδρες του. Συνήθως οι άνδρες, λόγω έλλειψης πόρων, αναγκάζονταν να εγκαταλείψουν το χωριό και τις οικογένειές τους για να αναζητήσουν εργασία σε άλλες χώρες. Τα δύσκολα συναισθήματα για την ξενιτιά εκφράζονται σε δημοτικά τραγούδια, παραμύθια, έθιμα και παραδοσιακή τέχνη. Η επιστροφή των μελών της οικογένειας ήταν ένα μεγάλο γεγονός όχι μόνο για τις οικογένειές τους αλλά γενικότερα για όλο το χωριό (Λούστας 1996, 25-26).

β. Αγροτικό περιβάλλον

Οι αντίξοες συνθήκες διαβίωσης σε ένα ελληνικό χωριό, ακόμη και μέχρι πρόσφατα, συγκλόνισε πολλούς φοιτητές και, ως εκ τούτου, αποτέλεσε

ένα σημαντικό θέμα για εκτενείς συζητήσεις στην τάξη. Οι φοιτητές που μαθαίνουν νέα ελληνικά στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι καθόλου εξοικειωμένοι με την αγροτική ζωή στην Ελλάδα. Τα περισσότερα από τα εγχειρίδια που κυκλοφορούν για τη νέα ελληνική εξακολουθούν να μεταφέρουν τα γνωστά στερεότυπα σχετικά με τη δόξα της κλασικής Αθήνας, τονίζουν την αρχαιολογική σημασία της Ελλάδας και περιγράφουν τα ειδυλλιακά τουριστικά αξιοθέατα των όμορφων ελληνικών νησιών. Απομακρυσμένα χωριά δεν αποτελούν σχεδόν ποτέ μέρος του προγράμματος σπουδών. Τα παραμύθια προσφέρουν λοιπόν αυτή την ευκαιρία να παρουσιαστούν άγνωστες, λιγότερο συζητημένες πλευρές της Ελλάδας και του πολιτισμού της. Έτσι, δίνεται στους εκπαιδευτικούς η δυνατότητα να μιλήσουν για την Ελλάδα με ολιστικό τρόπο χρησιμοποιώντας ιστορικά και κοινωνικά θέματα όπως η μετανάστευση ή η αγροτική ζωή.

γ. Θρησκευτική ζωή

«Οι δυο αδελφές της φόρεσαν τα καλά τους ρούχα και ετοιμάστηκαν να πάνε στην εκκλησία για την Ανάσταση. Εσύ δε θα 'ρθεις στην εκκλησία; τη ρώτησαν. Εγώ πενθώ τη μητέρα μου και το ξέρετε πολύ καλά ότι στο χωριό μας πενθούμε τους δικούς μας πολλά χρόνια. Πάτε σεις μόνες σας» (Λούστας 1996, 142-143). Αυτό το απόσπασμα, το οποίο παρουσιάζει ξεκάθαρα τα παραδοσιακά έθιμα που αφορούν το πένθος και τον εκκλησιασμό, παραξένεψε τους Αμερικανούς φοιτητές. Υπάρχουν διάφορα έθιμα και τελετουργίες γύρω από τα μνημόσυνα και τις επιθανάτιες πρακτικές.⁹ Για παράδειγμα, άνθρωποι στην αγροτική Ελλάδα (κυρίως γυναίκες) που έχουν χάσει μέλη της οικογένειας έπρεπε να μείνουν στο σπίτι τους και να θρηνούν (κάτι που σε ορισμένα μέρη εξακολουθεί να ισχύει). Επίσης, ο εκκλησιασμός επιτρεπόταν μόνο για μνημόσυνα για τον θανόντα. Ακόμη, μια γυναίκα που έχασε τον σύζυγό της τον θρηνούσε για το υπόλοιπο της ζωής της. Σε άλλες περιπτώσεις, ο χρόνος του πένθους ποικίλλει από σαράντα ημέρες μέχρι τρία χρόνια. Όλες αυτές οι συνήθειες και τα έθιμα ήταν άγνωστα πολιτισμικά στοιχεία για τους φοιτητές και έδωσαν έναυσμα για έντονες συζητήσεις στην τάξη.

Η πιο σημαντική πολιτισμική διαφορά ανάμεσα στην ελληνική παραλλαγή και στο ευρύτερα γνωστό παραμύθι των αδελφών Grimm είναι ότι η ελληνική Σταχτοπούτα δεν πηγαίνει στον βασιλικό χορό που διοργάνωσε ο πρίγκιπας αλλά στην εκκλησία για τη Θεία Λειτουργία του Πάσχα. Η περιβόητη συνάντηση της Σταχτοπούτας με τον πρίγκιπα λαμβάνει χώρα όχι σε ένα πάρτι αλλά έχει τις ευλογίες της εκκλησίας! Η ελληνική Σταχτοπούτα είναι ένας ευσεβής κορίτσι με ειλικρινή αλτρουιστικά

9. Βλ. την εξαιρετική μελέτη της Ψυχογιού (2008) για τον θρήνο και το πένθος των νεκρών.

κίνητρα. Στην πιο σημαντική στιγμή της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης, όταν ο ιερέας ψάλλει το «Χριστός Ανέστη», η Σταχτοπούτα μοιράζει τον πλούτο της στους φτωχούς χωρικούς. Το Πάσχα είναι η κεντρική θρησκευτική γιορτή στην ελληνική ορθόδοξη θρησκεία. Η Μεγάλη Εβδομάδα είναι γεμάτη από έθιμα και τελετουργίες, που διαιωνίζονται από γενιά σε γενιά (βλ. Λουκάτος 1980). Το νόημα και η πολιτισμική σημασία του Πάσχα και των παραδόσεών του, καθώς και ο ρόλος της Εκκλησίας και της θρησκείας στη ζωή του ελληνικού λαού, ιδιαίτερα στα χωριά, έδωσαν το έναυσμα για συζητήσεις στην τάξη των νέων ελληνικών. Το Πάσχα είναι ένα πολύ πλούσιο θέμα για τη διδασκαλία της γλώσσας, γιατί προσφέρει πολλές ευκαιρίες στον δάσκαλο να εξωραΐσει τη διδασκαλία με διάφορες δραστηριότητες (εικόνες, τραγούδια, φαγητό, κείμενα κ.λπ.).

δ. Κανιβαλισμός

Οι ελληνικές παραλλαγές της Σταχτοπούτας αρχίζουν με μητροκτονία και ανθρωποφαγία: οι κακές κόρες σκοτώνουν και τρώνε τη μητέρα τους, η οποία σε ορισμένες παραλλαγές (όπως αυτή από το Νυμφαίο) μετατρέπεται σε αγελάδα. Ο κανιβαλισμός είναι τεκμηριωμένος σε αρκετές προφορικές παραδόσεις και ιδιαίτερα στα ελληνικά παραμύθια (βλ. Αγγελοπούλου 2004α, Katrinaki 2008¹⁰). Η Ξανθάκου στην ενδιαφέρουσα ανθρωπολογική έρευνά της προσπαθεί να «διαβάσει» διάφορες προφορικές αφηγήσεις από τα χωριά της Μάνης, ανάμεσά τους και παραλλαγές της Σταχτοπούτας, όπου οι οικογενειακές διαταραχές και η αιμομιξία απεικονίζονται συμβολικά ως ανθρωποφαγία (Xanthakou 1988). Περιττό να αναφερθεί πώς και πόσο αυτό το σκληρό μοτίβο του κανιβαλισμού ξάφνιασε τους φοιτητές της Νέας Ελληνικής. Η «Σταχτοπούτα είναι ένα πολύ νοσηρό παραμύθι», έγραψε ένας φοιτητής σε μια γραπτή εργασία του. Εδώ είναι το σημείο όπου η διδασκαλία της γλώσσας και η ανάλυση του πολιτισμού συνδυάζονται αρμονικά: η έλλειψη εξοικείωσης των φοιτητών με το συγκεκριμένο «νοσηρό» μοτίβο αποτελεί σημείο εκκίνησης για περαιτέρω πολιτισμική ευαισθητοποίηση και εις βάθος γνώση του ξένου πολιτισμού.

10. Στη μελέτη της η Κατρινάκη αναλύει διάφορα ελληνικά παραμύθια όπου αδελφές, γονείς ή σύζυγοι καταβροχθίζουν τους συγγενείς τους. Η συγγραφέας αναζητά τα συμβολικά μηνύματα πίσω από αυτά τα μοτίβα του κανιβαλισμού (ιδιαίτερα για τη Σταχτοπούτα βλ. Katrinaki 2008, 24-64).

Σταχτοπούτα πέραν του προγράμματος σπουδών

1. Καλλιτεχνικός εμπλουτισμός

Ποικίλες καλλιτεχνικές εκφράσεις (όπως κινηματογράφος, θέατρο, μουσική, ζωγραφική) μπορούν να ενσωματωθούν στο μάθημα ξένης γλώσσας με παραμύθια τόσο για την εκμάθηση της γλώσσας και του πολιτισμού όσο και για την καλύτερη κατανόηση των λαϊκών παραμυθιών. Από παιδαγωγική άποψη κάθε καλλιτεχνικός εμπλουτισμός μπορεί να κάνει τη διδακτική διαδικασία πιο ευχάριστη και αποτελεσματική. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο του μαθήματος «Νέα Ελληνική Προφορική Λογοτεχνία» οργανώσαμε μια ανοιχτή προβολή της ταινίας του Άγγελου Σπάρταλη *Το Σύνδρομο της Χιονάτης* (Σπάρταλης 2008). Πρόκειται για μια πολιτική και κοινωνική ταινία (στα ελληνικά με αγγλικούς υπότιτλους) που υφαίνει διάφορα ιστορικά γεγονότα (το τέλος της δικτατορίας, τις εξεγέρσεις των φοιτητών, καθώς και την αναδυόμενη τρομοκρατική οργάνωση «17η Νοέμβρη») με μια προσωπική ιστορία αγάπης μεταξύ δύο ανθρώπων που δεν γνωρίζουν ότι είναι αδέρφια. Καλύπτοντας κύρια ιστορικά, πολιτικά και πολιτισμικά ευαίσθητα θέματα, αυτή η ταινία προκάλεσε ζωντανές συζητήσεις στην τάξη σχετικά με το περιεχόμενο και τα μηνύματά της. Επιπλέον, οι φοιτητές έπρεπε να γράψουν μια σύντομη έκθεση με τις εντυπώσεις τους για την ταινία και τη σχέση της με το παραμύθι της Σταχτοπούτας.

Επιπλέον, ένας από τους φοιτητές μου, ο Ανδρέας Σωτηρίου, εμπνεύστηκε από την ελληνική Σταχτοπούτα και έγραψε ένα θεατρικό έργο στα αγγλικά βασισμένο στην ελληνική παραλλαγή. Ερμήνευσε τη Σταχτοπούτα ως «σωτήρα» των φτωχών αγροτών και γι' αυτό έδωσε στο έργο του τον τίτλο *Σταχτοπούτα: το Φως του Θεού* (Kaliambou 2012). Ο Σωτηρίου κράτησε μερικά από τα κύρια μοτίβα του παραμυθιού στο έργο του: τη μεταμόρφωση της μητέρας σε αγελάδα, τον κανιβαλισμό, την απουσία του πατέρα, την επίσκεψη της Σταχτοπούτας στην εκκλησία κατά τη διάρκεια της αναστάσιμης Θείας Λειτουργίας του Πάσχα. Το θεατρικό έργο του Σωτηρίου παίχτηκε από προπτυχιακούς φοιτητές του Yale την άνοιξη του 2012 για τέσσερις παραστάσεις. Ήταν μια αγαστή συνεργασία από πολλούς φοιτητές (ηθοποιούς, ζωγράφους, μουσικούς, συγγραφείς, τεχνικό προσωπικό), οι οποίοι γνώρισαν την ελληνική προφορική παράδοση και συνέβαλαν στην παραγωγή. Αυτή η θεατρική παράσταση ήταν πραγματικά για μένα η καλύτερη επιβράβευση από τη χρήση παραμυθιών σε μια τάξη για τη διδασκαλία ελληνικών ως ξένη γλώσσα!

2. Πολιτισμική ενσωμάτωση: Εκπαιδευτική εκδρομή στην Ελλάδα

Η παιδαγωγική διαδικασία εμπλουτίστηκε πλήρως από μία δεκαήμερη εκπαιδευτική εκδρομή στη βόρεια Ελλάδα. Οι φοιτητές είχαν έτσι την ευκαιρία να επισκεφθούν το χωριό Νυμφαίο και να δουν από κοντά από πού προέρχεται το παραμύθι της Σταχτοπούτας. Κατά συνέπεια, μπόρεσαν καλύτερα να εντάξουν το προφορικό υλικό στο πραγματικό του περιβάλλον. Στο Νυμφαίο οι φοιτητές έγιναν ερασιτέχνες εθνολόγοι, είχαν την ευκαιρία να μιλήσουν με ντόπιους και να ακούσουν τις ιστορίες τους, μεταξύ των οποίων και μερικά παραμύθια. Οι φοιτητές ανταμείφθηκαν προσωπικά, πολιτισμικά και πνευματικά από αυτό το ταξίδι, το οποίο συμπλήρωσε ιδανικά το μάθημα γλώσσας κατά τη διάρκεια του έτους.¹¹

Και έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα...

Η διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης γλώσσας μπορεί να είναι απαιτητική, αλλά πολύ ενδιαφέρουσα διαδικασία. Τα είδη της προφορικής λογοτεχνίας (όπως παραμύθια, μύθοι, παραδόσεις, δημοτικά τραγούδια, μπαλάντες, ανέκδοτα, παροιμίες κ.λπ.) αντιπροσωπεύουν ένα σημαντικό μέρος της λογοτεχνίας, παίζουν αξιολογικό ρόλο στην καθημερινή ζωή και μεταφέρουν πολιτισμικές αξίες και συμπεριφορές. Δυστυχώς, τα εν λόγω κείμενα αγνοούνται συστηματικά από τα προγράμματα σπουδών ξένων γλωσσών. Η εργασία αυτή εστίασε στο παραμύθι της Σταχτοπούτας από το χωριό Νυμφαίο και εξέτασε τον τρόπο με τον οποίο τα παραμύθια προσφέρουν μια εναλλακτική προσέγγιση για την εκμάθηση και διδασκαλία ξένων γλωσσών. Μέσα από παραμύθια οι δεξιότητες του προφορικού και γραπτού λόγου μπορούν να αναπτυχθούν με δημιουργικούς και καινοτόμους τρόπους. Οι φοιτητές μπορούν να βελτιώσουν το λεξιλόγιό τους, καθώς και την κατανόηση της μορφολογίας, σημασιολογίας και σύνταξης της γλώσσας. Επιπλέον, οι φοιτητές οξύνουν την πολιτισμική τους ευαισθησία για τον ξένο πολιτισμό. Ας ελπίσουμε ότι πολλοί περισσότεροι ήρωες και ηρώιδες παραμυθιών θα μπουν στις αίθουσες διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας!

11. Είμαι βαθιά ευγνώμων στον κύριο Νίκο Σωσσίδη για την καθολική υποστήριξη του να ξεκινήσει η εκδρομή μας και να μας καθοδηγήσει στα κρυφά μονοπάτια της βορειοδυτικής Μακεδονίας. Η εκδρομή έγινε δυνατή με τη γενναιοδωρή υποστήριξη από τον Νίκο Σωσσίδη και το MacMillan Center for International and Area Studies στο Πανεπιστήμιο Yale.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Bamford, J. and Day, R. R. (2004), *Extensive reading activities for teaching language*, Cambridge - New York, Cambridge University Press.
- Brown, R. (1977), A Practical Approach to Relative Pronouns, *Die Unterrichtspraxis. Teaching German* 10.2, 121-122.
- Bruti, S. (1999), Approaching Writing Skills through Fairy Tales. *The Internet TESL Journal* 5.11 [<http://iteslj.org/Techniques/Bruti-FairyTales.html> – 4/2016].
- Goforth, F. and Spillman, C. (1994), *Using Folk Literature in the Classroom. Encouraging Children to Read and Write*, Phoenix, Arizona, The Oryx Press.
- Joosen, V. (2008), Cinderella, in D. Haase (ed.), *The Greenwood Encyclopedia of Folktales and Fairy Tales*, vol. 1, Westport, CT, Greenwood Press, 201-205.
- Hadaway, N. L., Vardell, S., and Young, T. A. (2002), *Literature-based instruction with English language learners, K-12*, Boston - London, Allyn and Bacon.
- Kaliambou, M. (2007), Populärmärchen und populärer Roman. Ein “Dialog” zwischen den Gattungen, *Fabula* 48, 60-72.
- Kaliambou, M. (ed.) (2011), *Modern Greek at Yale. Spring 2011*, New Haven, Yale Printing and Publishing Services.
- Kaliambou, M. (ed.) (2012), *Cinderella. The Light of God*, New Haven, Yale Printing and Publishing Services.
- Kaliambou, M. (2015), *The Routledge Modern Greek Reader. Greek Folktales for Learning Modern Greek*. Oxford - New York, Routledge.
- Katrinaki, E. (2008), *Le cannibalisme dans le conte merveilleux grec. Questions d'interprétation et de typologie*. Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia, FF Communications, 295.
- Kimbell-Lopez, K. (1999), *Connecting with Traditional Literature. Using Folktales, Fables, and Legends to Strengthen Students' Reading and Writing*, Boston - London, Allyn and Bacon.
- Kramersch, C. J. (1993), *Context and culture in language teaching*, Oxford, Oxford University Press.
- Kramersch, C. J. (2009), *The Multilingual Subject. What Foreign Language Learners Say about their Experience and Why it Matters*, Oxford - New York, Oxford University Press.
- Lüthi, M. (1982), *The European folktale. Form and nature*, Philadelphia, Institute for the Study of Human Issues.
- Magliocco, S. (1992), Folklore and Language Teaching. Preliminary Remarks and Practical Suggestions, *Italica* 69.4, 451-465.
- Merrill, J. (2000), *Russian Folktales. A Reader*, Newburyport, Focus Publishing.
- Morgan, J. and Rinvolucri, M. (1983), *Once Upon a Time. Using stories in the language classroom*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Nollendorfs, C. L. (1983), Fairy Tales for Language Instruction. Poisoned Apple or Gold from Straw?, *Die Unterrichtspraxis. Teaching German* 16.2, 290-294.
- Obergfell, S. (1983), Fairy Tales as a Cultural Context in the French Classroom, *The French Review* 56.3, 439-446.

- Panttaja, E. (1993), Going up in the World. Class in “Cinderella”, *Western Folklore* 52.1, 85-104.
- Parkinson, B. and Thomas, H. R. (2000), *Teaching literature in a second language*, Edinburgh, Edinburgh University Press.
- Pullum, T. (1998), Promoting Writing with Folktales, *The English Journal* 87.2, 96-97.
- Raasoch, S. (1999), *The Use of Fairy Tales in Teaching German*, Department of German, The University of Vermont. [Unpublished Master Thesis]
- Röhrich, L. (2001), *Märchen und Wirklichkeit*, Hohengehren, Baltmannsweiler, Schneider Verlag.
- Rooth, A. B. (1951), *The Cinderella Cycle*, Lund, Gleerup.
- Simons, E. R. (1990), *Student Worlds, Student Words. Teaching Writing Through Folklore*, Portsmouth, NH, Boynton/Cook.
- Taylor, E. K. (2000), *Using Folktales*, Cambridge - New York, Cambridge University Press.
- Uther, H. J. (ed.) (2004), *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography, Based on the System of Antti Aarne and Stith Thompson*, vols 1-3, Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia.
- Xanthakou, M. (1988), *Cendrillon et les sœurs cannibales: de la Stakhtobouta manioté (Grèce) à l'approche comparative de l'anthropophagie intraparentale imaginaire*, Paris, Editions de l'Ecole des hautes études en sciences sociales.
- Wajnryb, R. (2003), *Stories, Cambridge handbooks for language teachers*, Cambridge - New York, Cambridge University Press.
- Young, T. A. (ed.) (2004), *Happily Ever After. Sharing Folk Literature With Elementary and Middle School Students*, Newark, International Reading Association.
- Zinggeler, M. V. (2007), *GRIMMATIK. German grammar through the magic of the Brother's Grimm fairy tales*, Munich, Lincom Europa.

Ελληνόγλωσση

- Ανδρουλάκης, Γ., Ανθοπούλου, Β., και Παντίδου, Γ. (2010), Διδακτική αξιοποίηση του λαϊκού παραμυθιού για τη γλωσσική διδασκαλία στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στο Κ. Ντίνας, Α. Χατζηπαναγιωτίδη κ.ά. (επιμ.), *Πρακτικά πανελληνίου συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή «Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας ως πρώτης / μητρικής, δεύτερης / ξένης»*, Νυμφαίο [<http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika/> - 4/2016].
- Αγγελοπούλου, Α. (2004α), *Ελληνικά παραμύθια, τ. Β', Τα Αλληλοβόρα*, Αθήνα, Εστία.
- Αγγελοπούλου, Α., Καπλάνογλου, Μ., και Κατρινάκη Ε. (2004β), *Επεξεργασία παραμυθιακών τύπων και παραλλαγών AT 500-559*, Αθήνα, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε.Ι.Ε.
- Κακάμπουρα, Ρ. (2010), Διδακτική του λαϊκού πολιτισμού στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, στο *Πρακτικά του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης*, τ. Β', Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αθήνα, Σμυρνωτάκης, 215-223.

- Κιουλαφίδου Ε. και Παπαιωάννου, Δ. (2005⁴), *Ελληνικά παραμύθια*, τ. 1-2, Χαλάνδρι, Ίστρος.
- Λουκάτος, Δ. (1980), *Πασχαλινά και της Άνοιξης*, Αθήνα, Φιλιππότης.
- Λούστας, Ν. (1996), *Λαογραφική μελέτη Νιβεάστας*, Νέβεσκας, Νυμφαίου Φλωρίνης, Θεσσαλονίκη.
- Ντοροπούλου, Μ. (2013), *Η διδακτική και η αξιολόγηση του γραπτού λόγου μέσα από το παραμύθι*, Αθήνα, Γρηγόρη.
- Μήσης, Ν. (1998), *Στοιχειώδεις αρχές και μέθοδοι της Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας. Εισαγωγή στη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης (ή ξένης) γλώσσας*, Αθήνα, Gutenberg.
- Σεραφειμίδου, Α., Χατζηπαναγωτίδη, Ά., και Χρίστου, Χ. (2003), Το παραμύθι ως μέσο διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας, στο Τρέσσου, Ε. και Μητακίδου Σ. (επιμ.), *Εκπαιδευτικοί μιλούν σε εκπαιδευτικούς για τις εμπειρίες τους. Εκπαίδευση γλωσσικών μειονοτήτων*, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής, 303-312.
- Χασιώτης, Ι. (1993), *Επισκόπηση της ιστορίας της Νεοελληνικής Διασποράς*, Θεσσαλονίκη, Βάνιας.
- Ψυχογιού, Ε. (2009), «Μαυρηγή» και Ελένη. Τελετουργίες Θανάτου και Αναγέννησης. *Χθόνια μυθολογία, νεκρικά δρώμενα και μοιρολόγια στη σύγχρονη Ελλάδα*, Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών.

Φιλμογραφία

- Σπάρταλης, Α. (2008), *Το σύνδρομο της Χιονάτης*, Ελλάδα.